

ХРОНІКА НАУКОВОГО ЖИТТЯ

УДК 94(477)“1941/1945”:069.5

© *Наталія ГАМАРНИК*

НАУКОВО-ГУМАНІТАРНИЙ МУЗЕЙНИЙ ПРОЕКТ «РОДИННА ПАМ'ЯТЬ ПРО ВІЙНУ». ПІДСУМКИ 2016 РОКУ

Підбито підсумки гуманітарного проекту Національного музею історії України у Другій світовій війні «Родинна пам'ять про війну» за 2016 р. Проаналізовано матеріали учасників війни на Сході України та їхніх родин, які поповнили фондovu колекцію музею і стали джерелом для подальшого дослідження історії війни. У своїх родинних історіях наші співвітчизники розповідають про нинішнє покоління захисників української землі, які вписують героїчні й незабутні сторінки в сімейні літописи.

Ключові слова: Друга світова війна, Національний музей історії України у Другій світовій війні, музейний проект, родинна пам'ять, спогади; операція «Вісла», греко-католицька церква, Герой України.

В Україні минуле кожної родини органічно пов'язане з майбутнім, а значить, з пам'яттю й надією. У ХХІ ст., коли Українська держава виборює право створити власну самобутність, багато людей вивчають свої родинні корені, які допомагають їм збагнути, ким вони є насправді.

Саме таке завдання науково-гуманітарного музейного проекту «Родинна пам'ять про війну», який реалізовувався впродовж 2016 р. Незважаючи на складну ситуацію в країні, на адресу музею надійшли листи з різних регіонів України. Спогади про Другу світову війну, її учасників та родинні історії тих, хто зберігає пам'ять про свій рід, підсилювалися реліквіями довоєнного та воєнного періоду.

Упродовж п'ятого року дії проекту були зібрані родинні історії у Києві та на Київщині, на Дніпропетровщині і Донбасі, на Івано-Франківщині і Львівщині, на Харківщині і Хмельниччині.

Історію родини Лисицьких із Донеччини розповів Геннадій Геннадійович Лисицький. Наприкінці 90-х рр. ХІХ ст. його дід, Степан Михайлович, разом зі своїми батьками переїхав до м. Дебальцеве Бахмутського повіту

Катеринославської губернії (нині Донецької обл.). У роки німецько-радянської війни працював на залізниці. Нагороджений орденом Леніна та медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.» [9]. Син Степана Михайловича, Геннадій, перед війною встиг закінчити вісім класів школи. В юнацькі роки навернувся до Бога, бо ще у віці п'яти років, під час перебування в родичів у м. Новочеркаськ Ростовської обл., був хрещений. Це вплинуло на формування його свідомості та на сприйняття зраненого війною навколишнього світу. Незважаючи на те, що мав неповних 18 років, у січні 1943 р. Орджонікідзевським РВК Донецької обл. був призваний до лав армії. Навчався в Краснодарському артилерійсько-мінометному училищі. На передову потрапив у вересні 1944 р. [8]. До фондової колекції музею надійшли фронтові листи Геннадія, які вражають філософськими роздумами та глибиною його релігійних переконань. Наведемо кілька цитат: «...Я пройшов Німеччину. Пройшов війну. На війні все дозволено. Але я не користувався цим, як і небагато хто, які щось зрозуміли і відмовилися від свободи дій – і нічого не втратили...» – писав він у 1945 р. [17]. Батьки не поділяли релігійних поглядів юнака, чого ніяк не усвідомлював Геннадій. «...Один із ваших листів мене засмутив, – писав він батьками, – а саме той, у якому ви шкодуєте, що я вірую в Бога, а, відповідно, намагаюся дотримуватися відомого вам способу життя. Чому ви дивитесь на мене як на нещасного, ледь не кажучи: ох, убив собі дурницю в голову... Люди живуть, а він!...» [17].

Війна закінчилася. Молодший лейтенант Г.С. Лисицький продовжив службу в складі Центральної групи військ на території Угорщини й на початку 1946 р. був заарештований за релігійні переконання. 13 березня 1946 р. військовий трибунал 4-ї артилерійської дивізії з формулюванням «...проведення серед офіцерів контрреволюційної антирадянської пропаганди, паплюження марксистсько-ленінського вчення...» розжалував та засудив його за ст. 58-10/2 УК РРФСР до шести років виправно-трудових таборів із конфіскацією майна. Звільнений 24 грудня 1951 р. після повного відбуття терміну покарання. Вийшовши на волю, навчався, працював. На початку 1990-х рр., дізнавшись про ухвалення Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій», почав добиватися справедливості, звертався до відповідних установ в Україні та в Росії. 31 серпня 1994 р. був реабілітований. Довідку про реабілітацію одержав лише у квітні 1996 р. [16]. А за два місяці Геннадій Степанович Лисицький пішов із життя. Жив і помер з вірою у Бога...

Активно долучилися до проекту родини учасників Другої світової війни, зокрема Виговських-Грабовських та Кириєнків із Києва, а також родина Слепченків із Харківщини. На фронтах німецько-радянської війни воювали два брати Слепченки – Петро та Микола. Старший, Петро, у 1938 р. з відзнакою закінчив Харківський механіко-машинобудівний інститут (ХММІ), отримав диплом за спеціальністю інженера-механіка. За результатами військово-виробничої підготовки та екзаменів на військовій кафедрі інституту Петрові Слепченку присвоєно військове звання військтехніка 1 рангу. На початку німецько-радянської війни

у складі групи добровольців-аспірантів ХММІ вступив до лав Червоної армії. Пройшов шляхами війни від Смоленська до Праги. По війні займався науково-дослідницькою роботою, став автором трьох винаходів [15]. Про це розповів у своїх спогадах, які передав до музею син Олександр. Фондозбірня музею поповнилася фотографіями, документами Петра Степановича та його молодшого брата Миколи [22]. Лютчик-винищувач старший лейтенант М.С. Слепченко на фронті з 1943 р. 2 травня 1944 р. вилетів на завдання в районі м. Ясси, де зіткнувся з німецькою авіацією. Після повітряного бою не повернувся на полковий аеродром. Усі пошуки результату не дали. Мати офіцера Євдокія Миколаївна отримала «похоронку», де значилося, що син зник безвісти...[14].

Одним із пріоритетних напрямів проекту є родинні історії, пов'язані з національно-визвольними змаганнями 40-х рр. ХХ ст. У рамках дослідження згаданої теми, розширення географії музейного проекту під час відрядження до Івано-Франківщини були зібрані матеріали родини Потяків із с. Криворівня Верховинського р-ну. Микола Васильович Потяк упродовж 1944 – 1945 рр. був кур'єром Криворівнянського самооборонного кущового відділу Воєнної округи-4 «Говерла» УПА-Захід. Псевдо «Ясен». Займався розвідкою, доставкою повстанської пошти, листівок, речей, відповідав за безпеку переміщення бойових груп, командирів. Згодом був змушений тікати та переховуватися. У 1950 – 1953 рр. пройшов строкову службу в лавах Радянської армії (Далекосхідний військовий округ). Єфрейтор, зенітник. Згодом повернувся до рідного села. Після закінчення медичного інституту працював педіатром у медичних установах Косівського, Коломийського, Городенківського та Верховинського районів Івано-Франківської обл. [12].

Його батько Василь Петрович – учасник Першої світової війни. У складі Австро-Угорської армії воював на Італійському фронті, був поранений. Після розпаду Австро-Угорської імперії прагнув вступити до лав Збройних сил Української Народної Республіки, що формувалися на той час, але захворів на тиф. Повернувся додому. У 1944 – 1945 рр. разом зі своїм братом Дмитром організував сільську варту, щоб за умовною сигналізацією попереджувати односельців про облоги з боку органів НКВС (насамперед ті, що стосувалися масової мобілізації до лав радянських військ) [11]. До фондозбірні музею надійшли унікальні предмети й фото з родинного архіву та фото й документи побратимів Миколи Васильовича Потяка.

ХХ ст. охрестили століттям переселень, які здебільшого були примусовими. В Україні трагедія депортації торкнулася німців, кримських татар та інших народів. Сторінки музейного проекту збагатилися родинними історіями українців, які в 1944 – 1947 рр. були примусово переселені зі східних воєводств Польщі до Радянської України.

Так, у квітні 1945 р. родині Русиняків, яка проживала в Малопольському воєводстві (Польща), повідомили, що їх переселяють до України. У сім'ї було шестеро дітей. Після приходу радянської влади в 1945 р. до Червоної армії були

мобілізовані двоє старших братів – Еміль та Михайло. Оскільки родина була заможною, то щоб урятуватися від вивезення до Сибіру, батько, Йосип Семенович, відмовився від своєї власності. Петро Йосипович Русиняк (наймолодший у родині) згадував: «...Коли уповноважений з переселення вивчив наше господарство, то сказав, що ми є куркулі і, якщо в пересильному листі запишемо всю власність, то нас одразу вивезуть до Сибіру. Тому батько записав лише десяту частину, і уповноважений направив нас до Ворошиловградської (нині Луганської) обл., не уточнивши, куди саме. Із собою нам дозволили взяти дві корови та коня. Погрузили нас у товарний вагон у Новому Сончі, у якому ми їхали майже місяць. Пригадую, що вигрузили нас на станції Сімейкіне, як циганів, під відкритим небом... Не можна словами описати наше душевне потрясіння, розпач, коли побачили все навкруги. Ми чекали три дні, самі не знаючи чого. На третій день нас привезли на колгоспне подвір'я с. Талове (нині Станично-Луганський р-н, Луганська обл.), хати не дали. Нас забрала до себе одинока жінка. Жили в неї ми недовго, бо десь на Різдво згоріла її хата. І ми знову опинилися на вулиці. Яким чином і хто нас розселив, я не пам'ятаю, але я жив із батьками в землянці, де не було навіть світла. Брати спали разом із худобою в невеличкій кімнатці чийогось будинку, а сестер забрали до себе інші люди й поселили їх у кімнаті коридорного типу. Усі працювали в колгоспі, коня в нас забрали. Місцеві нас не прийняли, ставилися з підозрою, називали «поляками». Нам не підходив клімат, бо було дуже гаряче і сухо влітку, тому всі переселені, особливо діти, часто хворіли. А головне – не було лісів. Міняти місце проживання або виїхати в іншу область переселенцям забороняли. Тоді ми всі вирішили виїхати нелегально. Що могли, взяли на плечі і вночі виїхали поїздом зі станції Сімейкіне. Жінки і діти їхали у вагонах, а чоловіки – на дахах вагонів. У Ворошиловграді нас висадили з потяга, чоловіків забрали до міліції. Ми з мамою три дні голодні сиділи на станції. А потім жінки у відчай пішли до відділку і заявили: «Ми і наші діти голодні, або годуйте нас, або відпустіть наших чоловіків, і ми поїдемо звідси». І ми всі посідали на підлогу в коридорі. Таким чином жінки відвоювали чоловіків, і їх відпустили. Брат Михайло казав, що потрібно їхати в Бережани, бо тут багато наших земляків. Ми сіли в поїзд і поїхали на захід...» [13].

У 1946 р. родина Русиняків приїхала до м. Бережани Тернопільської обл., де спочатку їй дали недобудовану хату. Йосип Семенович зі старшими синами влаштувався на роботу будівельником у колгоспі «Червоні Бережани», де вже працювали Антоніна Атанасіївна та донька Стефанія. У 1947 р. сім'ї виділили дві невеличкі кімнати, а за два роки половину приватного будинку на вул. Львівській (на увесь будинок не вистачало коштів, зазначених у пересильних документах). Тут Петро Йосипович закінчив Бережанську середню школу, вступив до Бережанського медичного училища, по закінченні якого працював у місцевій лікарні. Усе життя мешкав у будинку на вул. Львівській. Його сестра Стефанія – відома в Західній Україні художниця. В її творах відображена ціла епоха життя лемків на рідній землі в 1930 – 1940-х рр. Окрім того, Стефанія Русиняк займалася

іконописанням та вишивкою. До фондової колекції музею надійшли предмети побуту, які були свідками трагедії переселення сім'ї.

Схожа доля спіткала й родину Патриляків із Підкарпатського воєводства (Польща). Ця українська сім'я проживала у с. Нагоряни. До Першої світової війни це була заможна селянська родина. Глава сім'ї Михайло Патриляк – організатор сільського кооперативу. З початком бойових дій на території краю уряд Австро-Угорщини змусив продати все поголів'я тварин для військових потреб, що підірвало статки родини. У міжвоєнний період стан справ удалося дещо покращити. На допомогу прийшли двоє синів – Володимир та Іван. З початком Другої світової війни сім'я опинилася в зоні німецької окупації. Під час боїв за визволення села в 1944 р. згоріла батьківська хата родини Патриляків. Отож до весни 1945 р. вони жили в таборі для біженців, а потім почали відбудовувати своє господарство. Проте вже через рік, у квітні 1946 р., родина підпала під переселення. Івана Патриляка з дружиною Марією, синами Казимиром та Здіславом переселили до с. Гаї-Розтоцькі Залозецького (нині Зборівського) р-ну Тернопільської обл. Молодшу сестру дружини Марії – Катерину Мушинську, разом із чоловіком та сином Тадеушем, а також брата Івана – Володимира Патриляка, у рамках операції «Вісла» в 1947 р. вислали на територію Північно-Західної Польщі. До 1954 р. Іван Патриляк вів одноосібне господарство. Потім був загнаний до колгоспу, працював фірманом (візником). На пенсію вийшов у 54 роки, оскільки під час переїзду з Польщі назвав фіктивну дату народження (1897 р.). Співчував антирадянському руху Опору на Тернопільщині. Інколи допомагав харчами та одягом, згадував, що то були молоді хлопці, які зазнавали страждань, хворіли на туберкульоз, терпіли масові побої та знущання. До 1980-х рр. не полишав думки, що їм дозволять повернутися «додому» [10]. У фондозбірні музею фото великої родини Патриляків-Мушинських та документи на земельне володіння української родини, які передав до музею онук Івана Михайловича Патриляка [21].

Вражають спогади Ірини Коломиєць-Петришин, доньки греко-католицького священника отця Степана (Романа) Коломиєць із Львівщини. Важкі випробування довелося витримати сім'ї під час та після закінчення німецько-радянської війни: переслідування з боку радянської влади, голод, виселення, табори... «Коли радянські солдати йшли через село, – розповідала Ірина Степанівна, – то резиденцію пограбували, у ній поселився полковник. Тата з мамою і малими дітьми загнали в одну кімнату. Двері треба було зачиняти, бо п'яні військові добивалися до кімнати. Служниця допомагала денщикам варити їсти і приносила нам...» [24]. Незважаючи на погрози і попередження енкаведистів, отець Степан продовжував нести слово Христове до мирян. «Кожного дня вранці батько відкривав церкву і правив Службу Божу, – згадувала донька отця Степана. – Незважаючи на страх, у церкві було багато людей. Тоді отець виголошував проповідь, старався заспокоїти людей, вселити віру, що все буде добре... Його викликали до сільради і допитувалися, чи не знає він, у кого є сини чи доньки в партизанах. Кілька разів кликали отця партизани хоронити своїх полеглих. Отець не відмовляв у

духовних послугах нікому і ніколи. Завжди йшов, незважаючи на малих дітей і постійну загрозу арешту...» [24].

У липні 1946 р. церкву в селі закрили, а отцю Степану запропонували разом із родиною впродовж 10 днів звільнити церковні будівлі. Уникаючи переслідувань, отець Степан із родиною переїхав до с. Брошнів-Осада Долинського р-ну Станіславської обл. (нині Рожнятівський р-н, Івано-Франківська обл.), де підпільно відправляв Служби Божі [7]. Ірина Коломиєць-Петришин згадувала: «Отець Степан їздив по закритих церквах, по селах, де вже були заарештовані священники. Відправляв для людей Святі Літургії, хоронив убитих... На стрісі хати, яку винаймала родина отця Степана, була партизанська криївка. Селом часто проходили облави. Отця викликали до району... Цього разу повернувся. На запитання дружини, що хотіли, отець тільки махнув рукою: «Зради, от чого хотіли, підпиши православ'я і донеси, де переховуються партизани». Загроза нависла над родиною священника» [24].

Степану Коломийцю, арештованому за проповідницьку діяльність 27 грудня 1949 р., «інкримінували співробітництво з німцями та боївками УПА, проте основна причина полягала в тому, що не підписав співпраці з режимним російським православ'ям», – наголошувала донька отця Степана. Засуджений Станіславським (нині Івано-Франківським) обласним судом від 26 квітня 1950 р. за с. 54-10 із застосуванням санкцій ст. 54-2 КК УРСР до десяти років позбавлення волі у ВТТ, з позбавленням прав терміном на п'ять років і конфіскацією особистого майна. Надзвичайно скрутно жила з п'ятьма малолітніми дітьми після арешту чоловіка дружина Марія Деонізівна. «Як жила дружина священника, знає тільки Господь. Шукаючи роботу, працювала в колгоспі на прополці бур'яків. Жінка священника не мала права працювати сільською вчителькою. Потерпаючи від голоду, дуже переживала за чоловіка. Як вірна дружина, вона жодним словом не дорікнула священнику за те, що надавав перевагу обов'язковій священника і часто не мав часу для родини», – розповідала донька Ірина [24]. Її батько був звільнений із заслання в 1955 р. Невдовзі Степан Володимирович повернувся на Батьківщину, де мешкала його родина. Працював стрілочником на ДОК-9, а у вихідні – підпільно виконував обов'язки священника. Незважаючи на погрози і попередження органів КДБ, продовжував таємно нести слово христове до мирян. Їздив у навколишні села служити літургії, хрестив дітей та відправляв інші церковні треби. Зрештою, під загрозою чергового арешту отець Степан із родиною змушені були переїхати до Запорізької обл. Майже 9 років сім'я проживала в одному із сіл на Миколаївщині. Священик працював конюхом, сторожем, телятником у колгоспі. Хоча й мусив працювати на різних сільськогосподарських роботах і бути під пильним оком служб безпеки, проте майже щодня відправляв Святі Тайни для родин переселенців.

У 1965 р. родина повернулася на Львівщину. Знайти помешкання для проживання було дуже скрутно, проте допоміг єпископ підпільної Української греко-католицької церкви двоюрідний брат дружини Марії – Василь Величковський.

Малесенька хата стала не тільки місцем, де мешкала родина Степана Коломийця, а й осередком, де служили Святі Літургії, укладали шлюби та підпільно хрестили. Важко хворіючи, отець Степан не припиняв таємно виконувати обов'язки священика. Ірина Степанівна Коломиєць-Петришин згадувала: «Скрізь, де потребували його вірні, безвідмовно їхав отець Степан. У будь-який час дня чи ночі, у дощ чи в стужу. Щоб держава не визнала його туніядцем, влаштувався на роботу заготівником лікарських рослин в аптекоуправлінні. Для нього вірні збирали зілля, а він ніс слово священика в найвіддаленіші райони, працював для спасіння душі. При цій праці не раз його шукали, ловили, штрафували, приходили додому з обшуками, грозили арештом» [24].

14 липня 1974 р. С.В. Коломиєць помер. На підставі ст.1 Закону Української РСР «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні» від 17 квітня 1991 р. він був реабілітований [7]. Окрім спогадів, фондову колекцію музею поповнили фотографії, документи та особисті речі отця Степана.

В умовах війни, яка вже третій рік точиться на Сході України, з'являється щороку більше родинних історій, в яких наші співвітчизники розповідають уже про нове покоління захисників української землі. Сьогодні саме вони вписують героїчні й незабутні сторінки в сімейні літописи. Така нова сторінка з'явилася в історії родоводу Мин – Брановицьких.

У ніч з 21 на 22 січня 2015 р. в Інтернет-мережі з'явилося відео, яке сколихнуло всю країну. Журналісти російського каналу Life News зняли на території Донецького аеропорту відео, з якого Ніна Костянтинівна, мати Ігоря Брановицького, дізналася, що її син у полоні [1]. Його, як і інших «кіборгів», піддавали нелюдським тортурам. Коли довідалися, що Ігор – кулеметник, жорстоко били. Із численними забоями, нерухомого й непритомного, його застрелив двома кулями в голову громадянин Російської Федерації Арсеній Павлов, більш відомий як «Моторола», під час допиту в м. Донецьк. Того дня рідні ще не знали, що Ігор загинув, тому шукали його серед живих... У березні 2015 р. І.Є. Брановицького ідентифікували серед загиблих, яких вивезли з Донецька. Похований 3 квітня 2015 р. на Берковецькому цвинтарі в Києві. Його служба в Збройних силах України розпочалася ще в 1995 р. у м. Кам'янець-Подільський, згодом – в українському миротворчому контингенті ООН в Анголі. Після служби в армії І.Є. Брановицький навчався в Київському економічному інституті менеджменту (ЕКОМЕН), по закінченні якого займався приватним підприємництвом. Ігор був активним учасником Революції Гідності, з листопада 2014 р. солдат І.Є. Брановицький (позивний «Натрій») безпосередньо брав участь у боях на Сході України, зокрема в районах сіл Водяне, Опитне, Піски Донецької обл. та в терміналі Донецького аеропорту. Під час оборони летовища він був одним із небагатьох, хто залишився там із пораненими, що не могли вибратися звідти самотійно. На момент загибелі йому не було й 39 років... 4 червня 2015 р. Ігор Брановицький нагороджений посмертно недержавною нагородою – першим орденом «Народний Герой України». Указом Президента України від 23 серпня 2016 р.

йому присвоєно звання Героя України з удостоєнням ордена «Золота Зірка» [3]. Мати Ігоря передала до Музею його фото, документи та особисті речі, які впродовж січня – серпня 2016 р. експонувалися на виставці «Аеропорт... Пекельна смуга», а в подальшому залучатимуться до виставкових проектів відповідної тематики [18].

Саме Ніна Костянтинівна розповіла про свого чоловіка, батька Героя, кадрового офіцера капітана Євгена Брановицького. Під час військово-політичної спецоперації СРСР в Афганістані 29 вересня 1985 р. Євген Іванович зазнав поранення (пошкодження хребта). Після тривалого лікування був визнаний інвалідом III групи та звільнений у запас за станом здоров'я. У 1990 р. Євген Іванович помер – важке поранення не минуло безслідно. Йому, як і сину, назавжди 39... [2].

Радянсько-фінляндська, німецько-радянська війни, запеклі бої, поранення і контузія, медаль «За бойові заслуги» за виявлену мужність... Це лише декілька штрихів до біографії діда Ігоря Брановицького Костянтина Петровича Мина [6]. У ході роботи з родиною Брановицьких до фондів музею надійшли матеріали трьох поколінь: діда, батька та сина й онука Ігоря.

Восени 2015р. до музею завітав киянин Андрій Кобзар – учасник боїв на Сході України. У подальшому музейна колекція поповнилася новими матеріалами та ще однією хвилюючою історією його родини.

Дід Андрія, Володимир Мефодійович, у роки Другої світової війни воював у частинах реактивної артилерії, пройшов із боями теренами України та Європи, довелося йому повоювати і на Далекому Сході. Родина Кобзарів дбайливо берегла пам'ять про його військові звитяги. А разом із нагородами, подяками та речами Володимира Мефодійовича в родині зберігався і його «вірний фронтовий помічник» – артилерійський хордокутомір, що пройшов фронтовими дорогами півсвіту.

Ніхто з нащадків Володимира Мефодійовича навіть не міг уявити, що цей прилад ще знадобиться, а тим паче у справі захисту рідної землі.

Від початку бойових дій на Сході України Андрій пішов добровольцем на фронт. Спочатку служив у Національній гвардії. Під час бойової операції в м. Слов'янську отримав травму ноги. Перебуваючи на лікуванні, повсякчас стежив за подіями на Сході. Під впливом Іловайської трагедії зрозумів, що реальною силою, здатною зупинити противника, є артилерія. На початку вересня 2014 р. він знову повернувся на фронт, тепер уже для того, щоб воювати в артилерійському підрозділі. Ще під час строкової служби Андрій здобув спеціальність артилериста-обчислювача і, вдруге вирушаючи на війну, узяв із собою дідівський хордокутомір. І хоча в XXI ст. відомі новітні способи артилерійських розрахунків, та все ж стародавній прилад не раз допомагав Андрію і під час навчань, і на фронті [4].

Ознайомившись з експозицією музею, Андрій передав науковцям сімейну реліквію – хордокутомір, що «воював» на двох війнах, а також особисті реліквії з війни та документи [20; 19].

Минулі війни завдали чимало лиха багатьом предкам Андрія Кобзаря. Про це нам стало відомо зі споминів батька Андрія – Валентина Володимировича [23].

Ольга Петрівна Кобзар (дівооче прізвище – Лимар, бабуся Андрія Кобзаря) була остарбайтером, працювала на військовому заводі в м. Кассель, згодом на заводі в районі м. Ганновер у Німеччині, виготовляла компоненти вибухівки для снарядів. Разом із нею у неволі була сусідка з села, рідна сестра її майбутнього чоловіка Володимира – Ольга Мефодіївна Кобзар. Дівчата разом працювали, жили в одному бараку, а після звільнення разом повернулися додому [5].

Петро Гордійович Лимар (прадід Андрія Кобзаря, батько Ольги Лимар) з липня 1941 р. був учасником німецько-радянської війни [23].

Євдокія Кирилівна Лимар (дівооче прізвище – Репетило, прабабуся Андрія Кобзаря, дружина Петра Лимаря, матір Ольги Лимар) не пережила війни. У 1943 р. (можливо на початку 1944 р.) у неї стався інсульт, внаслідок чого її паралізувало. Невдовзі її чоловікові Петру Лимарю вдалося добитися кількадечної відпустки. Приїхавши додому, він перевіз дружину до Харківського військового госпіталю й знову повернувся на фронт. Встановити подальшу долю Євдокії Лимар родина не змогла. Дата смерті та місце поховання невідомі [23].

Гордій Омелянович Лимар (прапрадід Андрія Кобзаря, батько Петра Лимаря) був учасником Першої світової війни, служив рядовим, виконував обов'язки санітара. Під час Другої світової війни жив у с. Потоки Полтавської обл. Відступаючи, нацистські війська майже вщент спалили село, пожежа знищила й будинок Гордія Лимаря. Переживши дві світові війни, Голодомор, сталінські чистки, проблеми часів повоєнної відбудови, Гордій Омелянович пішов із життя в 1965 р. [23].

Марія Петрівна Лимар (прапрабабуся Андрія Кобзаря, дружина Гордія Лимаря) не пережила часів нацистської окупації, померла в 1943 р., похована в с. Потоки Кременчуцького р-ну Полтавської обл. [23].

За підсумками реалізації науково-гуманітарного музейного проекту «Родинна пам'ять про війну» впродовж 2016 р. зібрано 24 комплекси матеріалів. Гідне місце у фондівій колекції Національного музею історії України у Другій світовій війні посядуть 290 музейних предметів. Наразі триває процес наукової обробки отриманих матеріалів.

Загалом упродовж п'яти років дії проекту зібрано 117 комплексів матеріалів, 1 728 музейних предметів. Науково-гуманітарний музейний проект триває.

Джерела та література:

1. Відеодокумент «Пам'ять загиблого «кіборга» Ігоря Брановицького шанують біля Посольства РФ». – НДВ-155. // Фонди Національного музею історії України у Другій світовій війні. Меморіальний комплекс (далі – Фонди НМІУДСВ).
2. Генеральний каталог. – Брановицький Є.І. // Фонди НМІУДСВ.
3. Генеральний каталог. – Брановицький І.Є. // Фонди НМІУДСВ.
4. Генеральний каталог. – Кобзар А.В. // Фонди НМІУДСВ.
5. Генеральний каталог. – Кобзар О.П. // Фонди НМІУДСВ.

6. Генеральний каталог. – Мина К.П. // Фонди НМІУДСВ.
7. Генеральний каталог. – Коломиєць С.В. // Фонди НМІУДСВ.
8. Генеральний каталог. – Лисицький Г.С. // Фонди НМІУДСВ.
9. Генеральний каталог. – Лисицький С.М. // Фонди НМІУДСВ.
10. Генеральний каталог. – Патриляк І.М. // Фонди НМІУДСВ.
11. Генеральний каталог. – Потяк В.П. // Фонди НМІУДСВ.
12. Генеральний каталог. – Потяк М.В. // Фонди НМІУДСВ.
13. Генеральний каталог. – Русиняк П.Й. // Фонди НМІУДСВ.
14. Генеральний каталог. – Слепченко М.С. // Фонди НМІУДСВ.
15. Генеральний каталог. – Слепченко П.С. // Фонди НМІУДСВ.
16. Довідка про реабілітацію Лисицького Г.С. – КН-267337 – Д-67752. // Фонди НМІУДСВ.
17. Лист Лисицького Г.С. до батьків. – КН-267321 – Д-67748. // Фонди НМІУДСВ.
18. Матеріали Героя України Брановицького І.Є. – КН-267917 – 267922. // Фонди НМІУДСВ.
19. Матеріали Кобзаря А.В. – КН-266971 – 266989. // Фонди НМІУДСВ.
20. Матеріали Кобзаря В.М. – КН-266971 – РМ-2318. // Фонди НМІУДСВ.
21. Матеріали Патриляка І.М. – НД-29838; ТФ-5684. // Фонди НМІУДСВ.
22. Матеріали Слепченка П.С. – КН-268261 – 268268. // Фонди НМІУДСВ.
23. Спогади «Кобзар Володимир Мефодійович. Біографічний нарис». – КН-266973–Д-67717. // Фонди НМІУДСВ.
24. Спогади Коломиєць-Петришин І.С. про батька Коломиїця С.В. – КН-268650. // Фонди НМІУДСВ.

© **Наталія ГАМАРНИК**

ГУМАНИТАРНИЙ МУЗЕЙНИЙ ПРОЕКТ «ПАМ'ЯТЬ О ВОЙНЕ В ИСТОРИИ МОЕЙ СЕМЬИ». ИТОГИ 2016 ГОДА

Подведены итоги гуманитарного проекта Национального музея истории Украины во Второй мировой войне «Память о войне в истории моей семьи» 2016 г. Проанализированы материалы участников войны на Востоке Украины и их семей, которые дополнили фондовую коллекцию Музея и стали источником для дальнейшего исследования истории войны. В своих семейных историях наши соотечественники рассказывают о нынешнем поколении защитников украинской земли, которые вписывают героические и незабываемые страницы в семейные летописи.

Ключевые слова: *Вторая мировая война, Национальный музей истории Украины во Второй мировой войне, музейный проект, семейная память, воспоминания.*

© *Nataliya* GAMARNYK

**HUMANITARIAN MUSEUM PROJECT
“FAMILY MEMORIES ABOUT THE WAR”.
2016 ANNUAL CONCLUSIONS**

Concussed the results for 2016 of the humanitarian project of the National Museum of the History of Ukraine in the Second World War “Family memories about the war.” Analyzed the materials of participants in the war in the East of Ukraine and their families joined the fund collection of the museum and became a source for further study of the history of war. In their family histories tell of our fellow defenders of the current generation of Ukrainian lands that are entered heroic and unforgettable page in the family chronicles.

Keywords: *Second World War, National Museum of the History of Ukraine in the Second World War, the museum project, family memories, memories.*